

„ТАК МЫ ЖИЛИ”

Н. А. Савич

Публикуемые образцы диалектной речи были записаны на магнитофонную ленту во время летней экспедиции в июле 1991 г. в деревне Шалкишес (мест. польск. *Szałkowo*, „по просту” Шалкова) Мядининьской апилинки Вильнюсского района.

По национальному самосознанию жители этой деревни являются поляками. Между собой они говорят „по-просту”, польским владеют слабо. Об этом свидетельствует и тот факт, что даже исповедуются они (в костеле пос. Тургяляй) не на польском, а „по-просту”. Скорее всего за слабое знание польского их прозывают „тургельскими хомутами”.

Как известно, „простая мова” поляков Литвы — это говоры белорусского языка. В приводимых текстах мы постарались как можно точнее передать особенности белорусского говора д. Шалкишес.

За основу транскрипции взята программа „Атласа беларускай мовы”. Мягкость согласных перед гласными заднего ряда для упрощения транскрипции передана с помощью букв *я,ю,е* (как и сочетания *йе, йю*), а остальных случаях — с помощью *'*. Разбивка на предложения — условная. С помощью обычных знаков препинания разделены синтагмы. Перед *і* и *е* мягкость согласных специально не обозначена. Буквой *г* обозначен фриктивный, буквой *г'* — взрывной звук *г*.

Тумас Стаинслав Петрович, 1932 г. рожд., 3 кл., поляк.

Мая фамілія Тум'эс. А паеду ў Вільню тым дзе, усё дык лістоўцы дык каа — п'чэмў?

У бальніцу п'паўши быў. П'т тракт'р п'паў. На тым сам тракт'ру, кат'ры во й стаць. П'ззапрошлы г'т. Прайшоў тракт'р п'т мне. Тр'ззвы, ц'в'разюк'т, ці піўшы нічоў, на раб'бце. Паехаў во сюда, ў Кавалі во. П'ставіў з горкі. А там другі тр'ктарысты касіў. Я п'ставіў, а дзевачк' т'кая в'т з'б'бвала картошку. Ну, ена к'ртош-ку, траву перас'кала. А йшчз к'ртошка, ток' на з'ямлі, тока вылазіў. А йна так йеіь б'е. Я авару: „Т'к т'”. Падышоў д' йеіь, г'вару: „Люся! Ты і картошку раз'ем с'сякаіш, йк т' ні знаіш, гдзе ьна рас'це”. „Ну, а ч'р з неі” — каж'т. Йена т'м слаба т'м раз'б'раіць, у з'тум дзале, і ус'е. Ч'р з'неі!

Сматру — тракт'р мой коціць. А там н'ставіў н' ст'лба зтых многа. П'нймайш? Ну, так н' с'нхван' там, з'д в'скі да в'скі. І сматру — он коціць. А он с'збачкі, зыгч'олкі кат'рая, слаба зажаў, Тормас слаба зажаў нагой. І он з'д дрыж'ня, мат'р а' заведзіны, с'скачыў коціць зар'ь.

Там клевер был'шы тькы. Я думау, даганю яго. Я тьк шагоу быу ад яго петнас'ця, можа. Ну, зачэу дагняиц'. Ёдной нагой на п'днош-ку, а тут в'ш, як ен коц'шцэ? Хапіўся я за дэ'верку. А ен быстрай, бы-стрэй. На гэты зькруцілася, у гэты клевер. Клевер эты сюда, тудэ пак-руч'ны. І мне кол'гым нажымая, во трымая. Срацько тьл'ко гап'с'. І дэ'веркымі йшчэ два пальцы, п'зуры п'быу. І ўсе па мне. А йшчэ два кал'еса прыцэп, два тоны ішчэ. Што тракт'ра кал'есо задняй пра-йшло. Вод задней кал'есо, панімайш? Такбя был'шоб кьлясо. Йіна йікрас мне, е'с'лі бы па жывацэ прайшоу бы. Але прайшоу ен мне йікрас во, так во. Кола так і заняло, во так прайшло. Я сматру: што ш па мне прыцэп шчэ пойдэя. Я быстра сраку выкрушу. А ен прай-шоу па мне, і прыцэп. А у міне пр'ваа выск'чылі. Сматру: задня кьлясо, прыцэп на правоб н' рагу тьк н' рох правоб тьк. Тады я ўлес у тракт'р, праёхау йшчэ на прыг'урьк. Ну, там тракт'рысты. Паччап'ўся, ўсе, й йшчэ тры кілометр паёхау.

Прывожу ту зялёнку г'вару завед'ушч'яй. Йікраз завед'ушч'я-йа йішла. Ёна з Р'з'ані, эга завед'ушч'я, руська, Люба. Г'вару: „Люба, скока йшчэ т'бэ?" А я токъ йшчэ друп' дзеи' паткормку зачуу вазіц'. „Скока табе нада паткормки?" Йіна: „Скоко прыв'е?" Я в'ру: „Тры прыцэпы, не, два прыцэпы". Яна кажа: „Ну, йшчэ два т'р'б". Я к'жу: „Але я ўжо, му'с, ні зм'гу, па мне тракт'р прайшоу". Яна в'вора: „Как – тракт'р? Тракт'р прайшоу? Што ты гаворыш?" – кажэ. Я кажу: „Так, прайшоу тракт'р, нейьк ужо".

Зразу нічога ні чуу, што мне там. А потым я, ну, дум'ю, ўсэ. Па-ёду я дамой, бо ме'ся зайс'ці. Дочка жывэ м'я у Яцун'х тут. Яе йікраз дома ні было, тол'къ унуч'к. Унуч'к вот тькаа, йі' г'т'я дзев'чкі. Але дна дома была тады. Ну, я зашоу. Ужо што йь буду г'варыиц'? Ну, паёду да хаты. Чуц' в'ляс с тракт'ра, п'німайш? Ужо мяне зычыло зьжымая.

Ну, ны п'ляцелі тут. Бабы кал'озный бурак тожэ палобі. Прышлэ г'т'яй бабы. Я ўжо памыўся, ні магу. Знайш, ужо тьк раб-л'кс нейд, йшчэ ні с'ні, але ўжэ кроу з'мірайе. А йшчэ прышлэ потым „Скорая", „Увазі" эты, в каіь ц'в'рдэ. От муч'ыся? Але нічоь, ні пальмалэ, ні п'р'вала, нічаво. Тол'къ у пах'ыня. Тр'охэ разрэз'лі тут во, кнот увялі там'ьк, ўсэ. Ну, ляр'ац'ю рабілі.

Прал'еж'ну я скока? Тры тыдні. А якраз'нясло мяне, страшна дзела. А ст'ядні мне, ні падобнэ, п'німайш? Тут м'ладыйеі такеі дз'яучаткі приходз'ец'. Там п'гт „Красным кр'естом" ж'ш Научн'і-хірургіска інс'цітуд гэты. Кь мне там кажду р'аніцу приходз'ядэ' гэтыь курсанты. Тры тыдні, чуц' ні м'с'еа. Тры тыдні дежау у бал'іцы. Патом ужо мне сталь йьк л'хчы, ўсэ. Ужо пас'ледні г'т р'ёлоу ўжо. На п'нс'ю пайд'у. Д' марца м'с'еацэ токъ мне ьстальне.

Ну, дык хл'еп. Мы самы тьк гьт'давалі тр'охэ. Па войне якыс'ці, лепей было. Вайна конч'лься. Усэ было, нейьк ішло н'рмал'н'ь. Я ні знаю, што і дзешав'ея. Машына была тькаа йек ма-

шына. „Победа“ вун была, „Победъ“ машына. Тры ты́счы, машына была. А потым сталъ далей, далей. І ўсе нєск, я ні знаю. Сам жыш у калхос пашоу. Зъчлы тьргнызвац! гэты калхос. Ішдо якто ўсе нърмал'нъ. Нърмал'на жылі. Ні этые цэны ні пьдбауллисе, нічоо. Тък рабілі, рабілі. А тэръс с кáжнъм днем тол'къ чъиш, што падбъуляеццъ, падбауляеццъ. Цяпер во, кажа, ввыступайт, вьсемнас'цъ рублѣй клѣ масла будзя, Мѣса якбѣй, яг' этъ жыц'? Ес'лі ў мѣс'це дуг' жыц? Ну тьк ну, на вѣсцы як то пражывѣм. А ес'лі ў Вл'ні жыц?, тьк яг' этъ тьк? Так яг' этъ тьк жыц'? Хай там і пьлучаец' грошы. Мой сын о пьлучае, тьк ѣн ты́сачу рублѣй у мѣс'цъ пьлучайт. Там то расэлі роze, й шчэ то плюс тожъ. То што? Тьк ѣн добрь живе. Ну, а малочшы, на трактъръ робя. Ен у Вл'ні, на „тэ-сорык“. Выпц', гэты і куліганц' любі, там і жонкъ яго.

Я сам хэдзіу да школы. Як хэдзіу? Матка пашыя тьк. Праді. І сам прауі кроснъ ткау. Узорау то я ні умѣу ткац'. А тькац' тьк што там? На гэты пьлажбѣ. Нъжымайиш чалнок сюдц, з гэты рукі туды. А такой, ходзш нъгамі. Жак! -сюды, п'ърьмалоласа эта. Ну, бердъ эта. І там трѣбъ заводзці. Ну, я заводзці' ні умѣу. А прасці прау, першыю кудзелю йік пѣршая. Тады другая уже лепшая. А пѣршыю кудзелю прау, тол'къ йак прау. Я самы старшы быу у мамы. Нас пяц, нас было. Усе, я адзін тол'къ у калхозе ўстауся, адзін. Астал'ныѣ горьдзе. Брат у горьдзе. А я адзін астауся ў калхоза, так і жыу. То яны прьяжджайц, памагайц' тутък. Бо гэты сыны тьк ены слаба. Стройіуся цяпер шчъш пьлучыу къвэтеру у Кьліварыйш тьм.

Што рабілі? Тожъ, той самъе, што й цяпер. Даўней таксама касілі, тыл'ко што шнуры тамъкъ яг' были. А так усѣ, і гаралі, і мапалці цъпамі. І шчэ, быу цѣпі вѣелкі. Ні было ш там нічоо. Жорны, ну, цяпер усѣ, нічоо німа. А жорны тѣж жыш. На раніцы ўстау і усѣ. Ішчэ мьлоу, я сам малобу. Ужѣ цяпер ні маю гъныг жарѣн. Нѣдзя камѣні пьвыкдау этый. Намеліс'с'. Чаму? Так круц, круц. Жмѣн'ку узду патсыпау йзноу. Адзін камьн' дьяжц' мѣртвъ. А тады ў гънѣй камьні пасарѣдзине дыркъ, тькая дыркъ. І там, ну, жалязякъ. А тут во тькой гѣстръ, тькой гѣстръ. І тады ў гътум каменю, з'верху усѣ, тькая, ну во, тькая ямкъ во ѣст. Кап камьн' ні з'ляцеу. На гэтым круціцъ. А тут ѣст тькая вярвачкъ. Двѣ вярвачкі, а тут палачка тькая. Пьткручвайиш камін эты. Ес'лі атпушчайш ту ьров'чку, камін' апушчайцъ. Ужо мяхчѣй мѣля. Я дык караулоты, прас'нніцы, тьм это усѣ я ш сам гэты зрабіу усѣ. Я сам і прау, але стыдауся. Патѣм уже ек стау, дзѣуі, тады стыдауся. Праду, праду, ужѣ йак ктоколек ідѣе, тады хавауся. Патѣм ужѣ я пашоу. Йк пашоу вучыццъ зѣ тьк'тарыстъ, тады нам, ужѣ лягчѣй сталъ. Я зьрабляу тожъ ні плѣхъ. Рабіу. Я скоп'ко маю? Орздзен маю, і таг' этых пабедзцеляу.

Гарац'то плу́тём гьра́у, і бац'кь тьм гара́у. Й шчэ́ раней дь маіх сахой гьра́лі. Там саусём дзярвянінь тькая. Там я ййіе сла́бь прымаю, гэн саху. Там саусём прамая. Палена тькоя, йй' бярвяно, той самь. Ну, прьстоя палень, тол'к' што яно́ ні прастоя. Трэ́зь бы-ло пьдбрац' ййе, кьп й'на с тькім. Тут во канец тьк', ек корч пахо-жа. Тады трэ́ба падэ́дзелац'. І тады та́к наражо́к, э́тэ ж жалеза. Дыг дауней на́ттош, кьзэлі, жалеза дараго́я было, і стра́шнь. Яна сама́ уся дзярвяня, тол'ка штэ́ тьксама брунт тьк'. Ну, так яна да плуга. Брунт, крня́ тьм зьпрага́ш. Якш кьня́ дь палена? Зробліна тькая, крук та́к. І патом гэ́ты брунт. Ну, пастро́нкі ўсе. А тут ужо прыбі́тыя ручкі такія. Там е́к пьчва́ра. Чор дь чьго пьхожа. Але ужо́ йк я быў, то ужо́ плугі былі. Плуг той у мяне е́ст ішчэ́ і тэ́рсь. Усе́ ў нас, цяперькь. Йк ко́ні хто пашлэ́. Ну, я во хачу́ тра́ктар каб яны́ мне прадалі. Ні́ знаю, чы прадату́ц'. Ес'лі, каац', праробі́ш у калхозя. У Рынкуна, у „Пабедз" калхо́с, тьк там хто на пэнсію выходжа. Дык трьктары́ст ес'лі выходжа, чы шафе́р там. Ну, прьрабі́ў, усё добра, ў калхозя, так э́даюц' да́рмь. Ну, бяры́ зямлю, ско́кь хочы́ш, рабі, ужо́ йк по́йш на оддых. Ну, тьк бяру́ц', каторыя смаглі́шыя, ну, йшчэ́ йк во тьксама. Ну, што́ я пайду́, я щ ішчэ́ магу́ рабіц'? Што́ ш я? С тры́ццц' тароо года. Ужо́ за шэй́сят гот і́дзе. Але йшчэ́ ш зда-ровы. Дык што? Мо́г бы рабіц'. І так ішчэ́, мо́жа, бу́ду рабіц' на тра́ктыры. Ні́ хочу́ц' гэ́ты сыны́ пьмьга́ц'. Яны́ гул'таі. Сыны́ нейк ні удалі́сь дь мяне. Дьчка, е́на во на фэ́рма, робя. Дьчка ў калхозя. Йна́ сваё́ хозяйство́ ма́я. Тожэ́ две дочкі́ та́ка я во, вучьцц'. Э́дна вучьццэ́ зь ўграна́ма, Га́ліна. А Са́бінэ́ працу́я нелэ́з' нэ́ радзі́кьмпьне́нтэ́х.

Васэ́ля, дык васэ́ля. Васэ́ля э́та цяпе́р та́к у нас е́к васэ́ля. І перш у нас та́кая, йк васэ́ля э́тэ. Ну, што́ васэ́ля? Цяпе́р пра́л'на. Цяпер хто вот у го́рэдзе, дык яны́ што? У рэ́старане. А ес'лі́ ні робяц' у рэ́старане, дык на ве́скэ́х. Ну й той сама́, і перш тьк са́ма было. Там васэ́ля то, раз'ніцы́ німа. Тол'ко́ што? Як ы́ рані́ш ў на́з было. Бо́лей нейк дру́жнэ́ жылі, вот раней. На ве́сца э́бра́лісь тьм, за́рыс тьм па кі́лішку вы́піц'. Нейк васоло́, пэ́с'ні тьм. Ну, адзі́н дь дно́б хьдзі́лі. Ну, а цяпе́р німа́ дь кьго́ тут хадзі́ц'. Німа́ с кі́м нічо́о, ніякі́г дзяло́ў. Вод за то́е людзе́й ма́ла.

А васэ́ля? Ну то́ як? Ну во́т, то́жэ. Зако́ля каба́на. Вотку́ тую, паніма́ш? Нейк' жьш збожа́ то, зарьщчы́ня тьм. Там дро́жчыня́ пус'ці́ не́к, як кьму́ трэ́зь, і зроби́я. Сваё́й работы́. У нас са́ма бо́лей сваё́й работы́ тол'ко́. Жьндову́ калі́с'ці́ то́жэ, до́брьго́ ш на́тто. Дэ́э щ йййе́ дьку́піс'с'ь? Толко́ вотку́ сваю́ рьбі́лі. І цяпе́р у нас то́жа. Хто ва-сэ́ля робя, ну, дык што? Усе́ щ во бьл'шньство́ на ве́скэ́х. Жы́ у Ві́л'ні, чы там улучькэ́, что́ хто ко́ляк жэ́ніццэ́ – се́рауно́ робяц', Тьл'ко́ што? Дауней́ на двэ́ стьранны́ бо́лей васэ́ля рабі́лі. На двэ́ стьранны́. Ес'лі́ хлапедз́ жэ́ніццэ́, то значі́ццэ́, ну, прые́д, дак і́ туд гу́ляяц'. А патом ішчэ́ прада́ныя. Там пау́ці́ тьдзя́н'сва́дз'бу гу́лялі

даўней. А тэрас, ну што? Цяпер той самы што гэсці васале. Два дні, ну, і ўсё. Сьцьбаліся. Ужо нэ заўтра каму нэ рабату, каму сюды-туды. Усё й пгьэхлі. А свадз'бы, васэля то у нас перш тгь'было.

Як вышчэ? Ну, як вы я жаніўся, дык йшчэ мы бяднэйшыя былі, панімайшч? Вот мы пбс'ле вайны сталі лепей жыц'. Я ні знаю, жылі вапшчэ добрэ. Ес'лі так сказац', хоц' працум, ну, жыц'. Праўда, у вайнэ то, у вайнэ было. А пбс'ле вайны ўсэ пашло так нармал'на. Усэб, і адзежы гэтэй хватало. Ніхтб гэтэ ні ткаў, ні праў. Усэ пз'вольлі, ўсэ было так б, усягб хвэ'тала. Дээ йно падзельтэ сяпер? Бох йно вед!

Караўлод жыш ест у нас. Дзівуіццэ, што я праў і ткаў. Тол'ка ткаў гэту, я кажу во, маткэ, ну, прастой пгьлатно. Называюц' палатно тэм. Цяпер жаш кашулі тгьі купляяццэ, а перш кашулі, шыбі жыцц свайгб выробу. Пгьлатно выткуц'. Тады его, тады яно длінгіяя такой. Тады расц'пяляц нэ траву, во такія, на рэчку. Мочыц, мучыліся тожа. А як, у вайнэ тожэ ш, пралі пры гэтэм во, пры лучч'ня. Лучыну, ну вот, трэ. І с сбсны, сбсны цэнін'кай так б. І тады, прбсто палка тгька. І тут кпэ стгьяла там, крыжачк, і ўсэ во. Так во ест, гарыц' ена пры этым пралі. Жыз'ня перш была дрэнья, я гавару. Во тэрэс, хто тэрэс? За тбя ніхто нічога ні ўмея, ес'лі прійдзеццэ тгь б.

Армыкі шылі с кпгпшоным. Ёрмяк, токо ен грубы. Алé ен тгькі й йк, ну, йк тулуп, эд дгьжджу. Егб тол'ко як? На бэзар дз'е ехац чы там да Віл'ні, як ран'шгэ эз'дзілі. Гаці йк бт дэ сгьпагоу. Ну, штаны, майткі. Пгь-пол'ску майтк, а па-руску штаны, з пгь-нашгьму гаці, пгь-прбсту. Я йшчэ хлапцбм быг, то купц'ні было нэ хлгьпца. Дык тады ўзгьу пашуку кас'цюмчык тгькі. Ран'шгэ ні гьртэляу ні было жыш, нічбго. Тумас жыу, дзгьц'кэ тгькі.

Трэба лён пасеіц'. Тады, лён як вырас'ця, парвац', абабіцз' гэтэ лён. Ггьлоўк, гэта семя гьбабіц'. Тады паслац', нэ сангьжаці разысладц'. Лгьжыц'ен, кпэ прыгнйу. Бо ен йс' н прыніе, ен тады лгьжыц'. Тады тгька я мл'ніца. Яго тады вапшчэ трэба у баню. Натбпж баню. Тады сапнеж гэтэ лён, і жэ каб ні тутэ тгьк. Ну, тады ен, там две бабы ілі тры шудз' з гэтэмы мгьл'ніцгьмы, яго труп'. Бгьрэ у жмен'ку гэтаго лёну, і этгь мгьл'ніцгьй. Этгь мгьл'ніца во так б заходзя, ена во так. Ну, ні шмаг ена заходз' тгьк трэ й трэ. А егб трэба вычыс'ціц'. Ен пгьтом тгьк блшгьчыц', і харбшы. Ен мбцны во, ні ўрвеш. Во гэтгьй во шчбткгьй во трэба вычыс'ціц. Дык ен, тады харбшы. А тут, гэтэ во кудзэлю згьльмау. Кудзэлю – на мяшк, шылі. Этгь йіхня я ргьббта ўсэ, гэтгь дзевгькау. Яны работгьлі.

А штб цяпер рббяц'? За той пгьрэгспвалісэ гэтгья кабэтэ цяпер, мала гдзэ ест. За тое, што пажылі. Як пабулуц' так во, і зноу ім будзэ так. Яны што гэтэ бабы рббяц'? Прышудз' да буракб. Там лгьжац', лгьжац', налэжаццэ, і ўсгьранб дзен' запгьшгэ брыгьгалзр. Лгьжбзэ то распанелі. А ран'шгэ жылі, работгьлі, страшнэ дзела, унбчы. Я сам служыу, пашоу служыц'. Устаеш нэйыкх тры чгьса нбчы. Устау, і

цпѣтм гѣтѣм малоціш. Тады карову трѣба гнац'. А не-запрѣгаіш кыні і едз' гарац'. Работылі людзі – страх, страшна як. А я рабіў. Пётрым ужо, як на трактёр стаў, ну ш я рабіў. Але зьрѣбляў тэж ні дрэннѣ. Хоц' там прѣдаў, але вод дѣ хаты. Бац'ко двѣаў, мѣлаціў, то збѣж дѣваў. Ну, тѣк, даўней тол'ко што? Ужэ цяпер тол'ко што? Ужэ і цяпер во рашайыц' тѣму, кажѣ, што яг' даўней.

Ксандзы тѣм, ес'лі пѣйш да спѣвідзі, нѣтто ўжо штоколяк згрѣшыш такѣя, дык клаў крѣжѣм. Мусіц' класц'се ў касцѣле, крѣжѣм ляжыш. Кап публікѣ глядѣла, каб людзі. Ужо ты гѣтѣк нѣтто зграшыўцы ш ужо. Грѣх, кылі ў пѣнтык з'еў мяса. З'есц' й то грѣх. Пасц'цілі, Бѣжа, Бѣжа! Старыя людзі там, а Бѣжа!

У вайнѣ, Бѣжа! Мама навара шчаўя бац'вня, і тады йікую там цыбулю. На чатыры час' ці бул'бу, картофлю гѣту рѣзълѣ. І даз'з гѣтѣм, хлѣбѣ ні мелі. Ну, йык наша, маѣ ўжо пѣкаленія, во маѣ, паслѣ вайны мы прѣжылі ні дрэннѣ, ні скажыш. Ужѣ потым, а як малы тол'ко помню. А да гѣтѣгѣ, я гвару.

Хлеп тѣк пяклі. Ац'сеіш, бывая. Нейіг' зямлі мала ест. Усе ац'сеіш, ізноў німа, пасѣіш тамакѣ. Трѣэш пасѣйыц' усѣ. Пақідац' на вясну тѣм, тѣж тѣксамѣ ўсе трѣба. Ну, дык так жылі, што дрэннѣ ж жылі. Дзѣрвянкы і сам насіў. Я ў дзѣрвянкѣх тожѣ хѣдзіў, сваей рабыты. Сам часаў, вычѣсваў, і тады там скуры якой, ші там этыя халевы йыг' ѣд ботаў керѣзѣвых. Ёбабіѣш вот так. Усѣ, ў дзѣрвянкѣх. А боты ес'лі якія, ну, жѣ потѣм, то праўдѣ. Ужѣ пол'скі фасон там боты. Я тѣк, мусі, знасіў хлапцѣм, то мусі, чатыры пары. Чатыры пары. Я любіў гуляц', усѣ, дыг' біў нѣтто часто. У касц'цѣл тол'кѣ наслі. Дыг' дваццыз', трыццызд' гадѣў боты некѣтѣрыя наслі, ужо потым. Мы то не. Я ўжо зѣчаў йыг' біц' нѣтто. Рабіў так ужо тут нейык. Зьрѣбляў, шылі. Як ў Шўтнях Ёшкялбѣчы тѣкія былі. Дык, кѣзалі, вод гѣты Янул', каторы ест, жыѣ. Дыг' дваццызц' пядз' гадѣў бац'ка насіў. Ен пѣвѣся на плячѣ і іцѣѣ босы ў Тургѣлі. Дѣ кас'цѣла іцѣѣ босы. Пѣт кас'цѣлам уступіццѣ ў гѣтыѣ боты. Вышѣў с кас'цѣла, апяц' на плѣчы. І апяцд' босы прыцѣя. Дык ен насіў дваццызц' пѣяц' гадѣў. Яны ўжо там гѣтыя боты прыбунтѣлі. А ўзяў даў сыну, Гѣты сын йышѣц' пядз' гадѣў насіў. Дык кажѣ, ўжѣ пядз'гадѣў, і знасіў боты. Трыццызц' лѣд боты. Ен кажѣ: „Віш! Од брыда!“ – Што гѣтыя боты парваў.

Цяпер ніхтѣ нівучыццѣ /за портного. – Н.С./ А ран'шѣ ш вучыліся. Краѣвѣ во, ў нас во тут, быў, два былі ў вѣсцы. Кадзѣіч і Клямантовіч. І вѣт ў Кадзѣіч, мусі, Клямантовіч вучыўся. А потѣм Клямантовіч тут навучыў Старѣя Вѣскі ѣднаго. Ен то, я ні знаю, ці жывѣ, гѣты дзѣдок. І тут во, ў Слабадзѣ, тожѣ вучыўся тѣкі Кадзѣіч. Тожѣ пѣтѣм шыў. Вучыццѣ зѣ крауца добрыго, то ого, тѣш трѣба. А шаўцѣў тѣ тожа, ні было там многѣ іх. Мужыкі ўмѣлі сядзѣіц'. Дѣтѣворыс'сѣ, скол'кѣ там. Гѣтѣ самѣ, ек цяпер тѣк цѣна там йыкая ест. А перш ні было цѣны. Дѣгаворыс'сѣ, скока там, пашыц' ей брукі там. Ена прыцѣя дѣ швачкі і з' ей дѣгаворыццѣ, скол'кѣ. Плацілі грашы-

ма, а чым? Збóжым я нi плащú, нi знаю. А мóжъ хто? Хоц' чым, там чым дэварыс'сэ, йькá рáз'нiца? Гэтъ нi тó, што у магáзынe тэм.

Мы ть! бeднe жылi. Вац'кэ бeдн' жьу. Штo ен там? Падз' дзяцeй. А зямлi скóжъ? Чатэр гьктары, здайсь, было i з' лeсьм там. Ну, што то за земл'я, чатыр ьктарь? А патóм ужo шэс' ьктарау зямлi, чы вoсiм тэм з' лeсьм тэм было. Тата быу пь ндынарыйь хадзiу тэм пь панóх. У Шьлковe нi было лана, нiякоо. Ен у Ёндраeвъ быу цi там у Гьлабурдзiшкьх? У Ёндраeвъ, здайсь, йинi были. Мама, дык янá пóмня усé тамька, дзe янi там были, а я тьк натт' ш малы.

Ну, тутька ў нас чатыры клáса было. З абувям з усём саусiм цяшкь было. Гэтъ цяпeр штъ. У дзярвянкьх дьлаузi. Хьця ў тутькь кiлóмэтръ ньпрасткi. С'нeг эты пьн'ьбiраiш. Рьстаe эты с'нeх. Пeрш ть былъ тóж дрэннъ. У чым пойш? Ну, дык холдн'! Ганучы на шкьрпэткi тэм йьк, чаму? Пóйдзiш, iдзeш!

Ну, то я? Ес'лi мь во гьд'вáлисe, Хьця бы нас гьд'вáлi. Дык кiня пьд мяжy, i там кнiг'г'йиш. Ньплачыся, сплáчыся, а там прiдз-зя, якутo там сóску далá i зноу за серп, зноу дьшлá. А ты тут, хрэн с табой. I нi кьмчáлися, i выросталi здэровые. Усe чьiстъ здэровыйь, а цяпeр дык хьця бы i ў мянe. У сынъ во, дык шчэ пькá. А во ў сястры тьк во хлопчык, чварты гадóк, нiякоо здарóуя. Прьедуц' там. Цi кьп мьл'гáкá, цi скварку, цi штó там такóя, вот кьп ен з' йеу бы. Янi яму там сваe усé. То катлeцiк там, то тó, то тó, ну, нeйек там ьдзюц, так усé. Кьжy: „Кьб вы дьлi ды на вeску содб'!". Дык ен, янi два сынi тол'кь маяц'. Гэты ўжo Вiц'кэ пóйдзi ў войскъ, пóйдзi. Ньвуч'юся за шóфьяръ. Ну, вот у майгó сына старшгo дочкь eст. Тькáя с'мeшн'я, трэцi гадóк. Ну, дыг' гэтъя, тьк енá што пьп'ьдáя, то й eс'с'. Янá тут i пь дварэ й лятáe, тькáя с'мeшн'я дзюч-чiнкь.

У этым гадy кэровъ дна ў мянe. Нi ьшт'фьвау дьбр'вóл'на, i усé, пала. Ужo стьрык'вáтá карова. Якiя чатыры тьсiчы кляпнулi. I кьб йенá хварзла. Патóм вьщинулi. Тут прьeхълi. Кьп ьштрьф'вáушы, даг' два тьс'ьчы с пьловыйь быу за стó двьнáс'ця рублeй. Цяпeр ьш гэтъй штрьхóкi нiмá. Ес'лi сам нi ьштрафуиш. Дóлжын сам, ес'лi хочыш. Во, ес'лi хатъ, янi ьшьрьфьуцы хаты. Была п'шьрькóуьк, плацiлi, а цяпeр з'нялi усé чьiстъ, сядзi сабe. I што хочш. Во так, нi штрьфуиш, нiчóг'. Кóнчылъся, iлi спалiлъся, нiчó нi палучш, как хочш. Дыг' вóт i карова м'яя тэш тьсáма. Сьт'гъ гэтъкь карова. Цэлóу зiму поштыв'эу карову. Ну, двe мeу, тьк вóт м'ьл'ьдэя этъ ьст'лáся.

Ну, свадз бу то гулялi. Ес'лi два вячары. А тады йшчэ прьданыя яшчэ ш прьезджайыц'. Гэтъ цалiпткi тьдз'ьн' васэля гулялi. Нь васэлi тьк мусiлi потым, цэлы тьдзeн' гуляяц', то што за дзiва, што янi стравы хочац' eс'цi? Ну, дык дьмáлi лавы, скькáлi там. Нь васэлi дык тол'кь ш. Ай, штукi рáзные бываияц'! Ну, тьк пьп'iлуяц' лавы, вóз'муц'п'ьт'п'iлуяц' лавы трóхъ. А тады ўжo, яг'

з'бяруць сядца', бэрдз – эть лава! Эльмалъся. Ёлі надэ'де тамька ўжо, раз'яжджайць, то крадуц штоколек. Украдуц' кьб украс'ц, кп павес'ці. Этъц ні у гурьце, што фокусау ні такіх жъш німа, нічоґ. Што там? І то, што хтоколяк прыдумья тьм. А на весць – дык пэу-на! Былò усягò тут.

Тумас Станислава Иосифовна, 1932 г. рожд., 2 кл., полька

Жыта н'малоцім, тады з'мелім. Мелі такіѳ жорны каменныя. Адзін пат сподъм кам'ьн, друѳ нъ верху. Тады такі ўправіушы кій. Ну, і так о, гэты кам'ьн' круцілі, малолі. Тады перасеім прас' сітца. Тады сыганчык йькі, чы там каструл'ку бул'бы спарым. Памыйім, спарым. Тады стаучом к'чалкьѳ. Тьды ў гэтую дзешку. Тады трохъ мукі ўсыпім, кьп ена квас' мела. Тады ўжо замесім рукамі. Тады ўжо яно патхòля. Падòйдзя, тойь самъ, што на дръжджахъ пьтхòдзя. Тады мелі такую льпату, тькую во зрабòушы во ш чараном. Паллі печ, на гьрачъ печ н'палілі. Гэты хлєп пьтхòдзя у дзежы, к'с'ня. Тады ўжо н'палім печ, н'с'целім лістоу клянòвых, ці там мукой пасыпім. Тады ўжо гэту дзяху на эту льпату. Бульчкі тькія ложым, выпылушы печ. Тады ўжо гэтыйь булкі ў печ. Вот хлєп смачны быў! А йьчз каліудасць, бо йьны раз неїкі як ьштваты. З'ягò цяч, німа к'сл. Ен, яг жыта харòщая, то белы. А як во было прьд вай-ноѳ, то чаму ш ён? Саусем! І мякну сыптылі дь хлєбъ, ёлі.

Я сама пъ сьнъжаци хадзілі, рачкі шмòргаль. Такія йьк вєтачкі. Шмòргалі, тады малолі і варылі тькую заірку, бо ні мел' чагò ес'ці. Крапіву калі плòту, што с'віня ядуц', з'біралі. Н'ваара тата – яг' эты? – крпівы. Трохъ мьлгька ўліоц', прыбелец', яс. Ужò нъ танцы хьдзілі, Ужò ш некъѳ дзєукъѳ была. Пойьш, што ьт тэї крпівы? Прышоушы з гэтыхъ танцьу, здайс', кьб гэнъ крп'вѳи ходз' дзе з'йес'ці!

За сєрп на плєчы. Вун ляці на з'рабòткі жац', бо трэба некі ру-бел' з'рабòц', хадзілі. Тэш мелі ьктар землі. Сем дзяцєѳ, тата з мамъѳ – дзєведз' душ. Усюды там. У Дварцы хадзілі, у Пòбін' хадзілі. Былі этыѳ паны там, нек'ь. Хадзілі, жалі, і бул'бу ьб'вэл, і кьпалі, і гноѳ вазлі. Намэнчыушьс'ь я. І здаровъ была. Йь'заразъ, усгò хватая. А тэрас я мала раблò, і ног ні здлòию цягац'. Але гады ўжо. Шзійсід гьдòу, шзійсід пєршы гòт. Алі раб л .

Танцы – пол'ку, кадрылю, фукстрòт і валці, і мазурку. Ужò йьк мазуркь, то тол'кі падлòгъ дрыжыц'. Найболіѳ то пол'ку і кадрылю даунєѳ гулялі. А тэрас – ну, што тэрсъ танцы? Тут такъ быў с Кялпу-нау Фабук. Так хьрашò грау нъ кардыєн'ь. З' Мєднікау ьты С'ьройц прыйьжджау, грау. Тут тькò во, былі у Мьхуцішкьх Чапкòускія. Але яны на Пол'шч пьвыйьжджаушы. Тэщ тьк харьшо гралі. А Фабук жо памєршы. А тэрсъ ніхòтò танцы ні робя.